

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 15.08.2023

Kabul Tarihi: 30.10.2023

Yayın Tarihi: 25.12.2023

Yazıt Kùltür Bilimleri Dergisi, 2023, 3(2): 242-261

Research Article

Received Date: 15.08.2023

Accepted Date: 30.10.2023

Published Date: 25.12.2023

DOI Number: 10.59902/yazit.1343693

KIBRIS BARIŞ HAREKATI'NIN İKİNCİ GÜNÜNDE YUNAN KONVOYU MESELESİ VE TCG KOCATEPE'NİN BATIŞI*

The Greek Convoy Issue and the Sinking of TCG Kocatepe on the Second Day of the Cyprus Peace Operation

Güneş ŐAHİN*

Emre Ahmet KORKMAZ*

ÖZ

15 Temmuz 1974'te Kıbrıs meselesi geri dönüşü olmayan bir yola girmiş, Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'a darbe düzenlenmiş ve yerine Enosis'i ilan etmek üzere Nikos Sampson getirilmiştir. Daha önce yaşanan Kıbrıs olaylarında Türk halkını katledenler arasında bulunan ve Omorfo Kasabı olarak bilinen Sampson'ın göreve getirilmesi Kıbrıs Türk halkında endişeye neden olmuştur. Türk Hükümeti Kıbrıs'ta yaşanan olaylar karşısında hemen harekete geçmiş, Garanti Antlaşması'ndan doğan haklarını kullanmak üzere önce diplomatik girişimlerde bulunmuş ancak bir sonuç elde edilememesi üzerine hızla askeri müdahale kararı alınmıştır. 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı başlamış, TCG Kocatepe de Deniz Kuvvetlerinden verilen emir doğrultusunda harekate katılmıştır. Harekâtın ikinci gününde alınan istihbarat doğrultusunda Yunanistan'ın Kıbrıs'a gemiler gönderdiği öğrenilmiştir. Genelkurmay Başkanlığında yapılan görüşmeler sonucunda bu gemilere müdahale edilmesine karar verilmiştir. Yapılan planlamaya göre Hava Kuvvetleri ve Deniz Kuvvetleri'nin ortak harekât düzenlemesi kararlaştırılmıştır. Ancak muhabere eksiklikleri ve alınan istihbaratın tam teyit edilmeden harekate kalkışılması sonucunda Türk uçakları, Türk gemilerini vurmuş ve harekât, TCG Kocatepe'nin dost ateşle batmasıyla sona ermiştir. Çalışma TCG Kocatepe muhribinin batışına ve Türk siyasi tarihindeki gizemine odaklanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kıbrıs Barış Harekâtı, Türk Deniz Kuvvetleri, Türk Hava Kuvvetleri, TCG Kocatepe, donanma.

ABSTRACT

On July 1, 1974, the Cyprus issue entered an irreversible path, a coup was organized against Cypriot President Makarios and Nikos Sampson was replaced to declare Enosis. The appointment of Sampson, who was among those who decapitated the Turkish people in the previous Cyprus incidents and is known as the Butcher of Omorfo, caused concern among the Turkish Cypriot people. The Turkish Government immediately took action in the face of the events in Cyprus, first made diplomatic attempts to exercise its rights arising from the

* Bu makale Emre Ahmet Korkmaz'ın *Kıbrıs Barış Harekâtında Türk Donanmasının Rolü* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Çanakkale-Türkiye. E-posta: gunessahin@comu.edu.tr. ORCID: 0000-0003-4245-9760.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Disiplinlerarası Askeri Tarih Araştırmaları Anabilim Dalı, Çanakkale-Türkiye. E-posta: emreakorkmaz@hotmail.com. ORCID: 0009-0002-6872-9722.

Guarantee Treaty, but after no result was achieved, a decision was quickly taken to intervene militarily. On July 20, 1974, the Cyprus Peacekeeping Operation began, and TCG Kocatepe also participated in the operation in accordance with the order given by the Naval Forces. According to the intelligence received on the second day of the operation, it was learned that Greece had sent ships to Cyprus. As a result of the negotiations conducted at the General Staff, it was decided to intervene in these ships. According to the planning, it has been decided to organize a joint operation of the Air Force and the Navy. However, as a result of communication deficiencies and the attempted operation without full confirmation of the intelligence received, Turkish aircrafts struck Turkish ships and the operation ended with the sinking of the TCG Kocatepe by friendly fire. The study focuses on the sinking of the TCG Kocatepe destroyer and its mystery in Turkish political history.

Keywords: Cyprus Peace Operation, Turkish Naval Forces, Turkish Air Forces, TCG Kocatepe, navy.

Giriş

Çalışmamızda, 1945 yılında ABD’de üretilen ve aynı yıl USS Harwood ismiyle ABD Donanması’na katılan, boyu 119 metre, eni 12,5 metre, tonajı tam yükte 3.520 ton, normal yükte 3.040 ton olan, tahrik sistemi stim türbinli, çift pervaneli, 33 mil hızla hareket edebilen, İkinci Dünya Savaşı sırasında uçak gemilerini su üstü unsurlara ve özellikle denizaltılara karşı korumak için üretilen, üzerinde kara bombardımanı ve su üstü harp için ikisi baş tarafta, ikisi kış tarafta bulunan çift namlulu 5/38 pusluk ana batarya topları, üç tüplü iki adet torpidosu, denizaltılara karşı HECOK ve su bombaları ile donatılmış olan ve 17.01.1971’de Türk Donanması’na katılan Tepe (Gearing) sınıfı bir muhrip olan TCG (Türkiye Cumhuriyeti Gemisi) Kocatepe’nin (Gürdeniz, 2001: 113) Kıbrıs Barış Harekatı’nın ikinci gününde TCG Kocatepe’nin batışıyla sonuçlanan olayların gelişimini ve geminin batışına neden olan etmenleri açıklamaya çalışacağız. Okuduğunuz metinde; Deniz Kuvvetleri için hazırlanmış kaynak eserler, dönemin gazeteleri, Kıbrıs meselesini konu alan kaynak eserler ve harekâta katılmış rütbeli personellerin anılarından oluşan telif eserlerden faydalanılmıştır. Ancak konunun gizliliği, özellikle TCG Kocatepe’nin batışı ile ilgili gerek arşiv kaynaklarında ve gerekse de süreli yayınlarda konunun açıklıkla dile getirilmesini engellemiştir. Bu çalışma, Kıbrıs Barış Harekâtı çerçevesinde TCG Kocatepe’nin batışı ile ilgili tartışmalara ışık tutması ümidi taşımaktadır. Çalışmamızın giriş kısmında, harekâta giden sürece az da olsa değinmek, konunun anlaşılabilirliği açısından doğru görünmektedir.

15 Temmuz 1974 tarihinde Yunan Hükümeti’nin desteklediği ve çoğunluğu Yunan subaylardan oluşan Rum Milli Muhafız Ordusu, “Başkanlık Harekâtı” adı altında Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios’a darbe düzenlemiş ve yerine Kanlı Noel olayları sırasında *Omorfo Kasabı* lakabıyla anılan Nikos Sampson getirilmiştir. Darbe sırasında Makarios Başkanlık Sarayı’ndan kaçmayı başarmış, önce memleketi Ba’f’a sığınmış oradan da Birleşmiş Milletlerin yardımıyla Ağrotur’da bulunan İngiliz üssüne götürülmüş ve İngilizlerin yardımıyla Kıbrıs’tan çıkarılmıştır (Oran,

2009: 741, Oberling, 1988: 127-129, Cumhuriyet, 16-17.07.1974, Milliyet, 16.07.1974). Kıbrıs'ta yaşanan bu olumsuz gelişmeler üzerine Türk Hükümeti hemen harekete geçmiş, aynı gün Milli Güvenlik Konseyi'nde toplantı yapılarak, antlaşmalarla doğan garantör devlet haklarının kullanılmasına karar verilmiştir. Bu amaç doğrultusunda Başbakan Bùlent Ecevit, bir diğer garantör devlet olan İngiltere'ye giderek meselenin kan dökülmeden halledilmesi ve ortak müdahale kararı alınması için görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmeler 16 Temmuz'da başlamış ve 18 Temmuz'da İngiltere'nin kendi çıkarlarını düşünerek Kıbrıs'a müdahale etmeyeceğini bildirmesiyle sona ermiştir. İngiltere'den alınan olumsuz cevap üzerine Türkiye, Kıbrıs'ta bozulan anayasal düzeni sağlamak için tek başına müdahale kararı almıştır (Oran, 2009: 742, Armaođlu, 1999: 402-403, Cumhuriyet, 18.07.1974) ve 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekati'nı başlatmıştır:

Kıbrıs'ta yaşanan son gelişmeler nedeniyle, Büyük Millet Meclisi'nin 17/11/1967 ve 148 sayılı kararında verilen müsaade ile Garanti anlaşmasının 3. Maddesi ve Birleşmiş Milletler Yasası'nın 51. Maddesi gereğince meşru savunma hakkını kullanmak üzere Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından Kıbrıs'a karşı fiili müdahalede bulunulmasına ve Yunanistan'ın bir tecavüzü halinde bu devlete karşı da harekate geçilmesine emir verme konusunda Başbakanın yetkili kılınması; Bakanlar Kurulunca 19 Temmuz 1974 günü kararlaştırılmıştır (BCA. 317.47.8.30.18.1.2).

Ertuğrul Üçler'den¹ edindiğimiz bilgiler ışığında TCG Kocatepe, 20 Temmuz 1974 tarihinde yapılan harekât sırasında önce harekate katılan diğer muhriplerle birlikte, deniz geçiş evresinde çıkarma filosunun güvenliğini sağlama görevini almış, çıkarma harekâtı başladığında ise belirlenen karakol sahasında deniz topçu destek görevini icra etmiştir (Üçler, 2009: 93-95, Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000: 9-10). Harekâtın birinci gününün akşam vakitlerinde, Genelkurmay Başkanlığı'na gelen bir istihbarata göre Yunanistan, Rodos adasında Yunan gemilerine silah ve kamyon bindirdiklerine dair bilgilerin yanında, "hazır olunması ve kıtaların gemilere bindirilmesi" şeklinde bir mesaj da ele geçirilmiştir. Yapılan keşif uçuşlarında 8 ile 11 geminin Kıbrıs'a doğru hareket ettiği rapor edilmiştir. Bu raporlar doğrultusunda Yunanistan'ın Kıbrıs'a kuvvet göndereceği fikri ortaya çıkmış ve bu gelişme 21 Temmuz günü TCG Kocatepe'nin batışıyla sonuçlanacak olayların başlangıcı olmuştur (Birand, 1987: 168; Baytok, 2001: 117). TCG Kocatepe'ni batışı ile ilgili elimizdeki sınırlı belgeler ışığında konunun detaylarına geçmeden önce, Güvenç'in aydınlatıcı metninde de ifade ettiği üzere, konunun şekillenmesindeki ilk isim *Otuz Sıcak Gün* kitabıyla Mehmet Ali Birand'dır. İkinci eser, 1989'da Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan Orgeneral Bedrettin Demirel'in anıla-

¹ Deniz Çıkarma Birlikleri Komutanlığı Kurmay Başkanı.

rıdır. nc eser ise Korgeneral Muzaffer Sever'in 2010'da yayımlanan *20 Temmuz 1974 Kıbrıs: Bitmeyen Gece* kitabıdır (Güvenç, 2022: 16). Dolayısıyla TCG Kocatepe'nin batışı Türk siyasi tarihinde hala gizemini korumaktadır.

Yunan Konvoyu Meselesi ve TCG Kocatepe'nin Batışı

20 Temmuz 1974'te Türk Silahlı Kuvvetlerine ait kuvvetler Kıbrıs'ta Barış Harekatı'nı icra ederken, akşam vakitlerinde Ankara'da bulunan Genelkurmay Başkanlığı'na farklı noktalardan gönderilen istihbarata göre Yunan kuvvetleri Rodos Adası'nda gemilere bindirilmiş ve bu kuvvetin Kıbrıs'a gönderileceği belirtilmiştir. Gelen istihbarat raporunu aynı akşam değerlendirmeye alan Genelkurmay Başkanlığı'nda olası gemilerin tespiti için çalışmalara başlanmıştır. Harekatın ikinci günü 21 Temmuz sabahı bölgede keşif uçuşları yapılmış, deniz üzerinde pus oluştuğu için görsel temas tam sağlanmasa bile gemilerin varlığı radarda belirlenmiş, aynı gün Anamur radarından gelen raporlarda gemilerin varlığı doğrulanmıştır. Alınan raporlara göre radarlara en az üç Yunan muhribinin de içinde bulunduğu yaklaşık 8 ile 11 gemiden oluşan konvoy tespit edilmiş, hızları yaklaşık 10 mil olan konvoyun Baş'a doğru hareket ettiği ve aynı gün içinde öğleden sonra Baş'a ulaşacağı bildirilmiştir. Keşif uçuşu raporlarına göre de tam görsel temas sağlanamamakla birlikte muhriplerin Türk muhriplerine benzediği rapor edilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı'nın Deniz Kuvvetlerinden aldığı rapora göre o sırada bölgede Türk muhripleri yoktur. Ancak Yunanistan da tıpkı Türkiye gibi, ABD askeri yardımılarından faydalanmış ve donanmasında ABD yapımı muhripler bulunduğundan dolayı, bölgede bulunan gemilerin Yunan gemisi olduğu kanısına varılmıştır. Tüm bu raporların değerlendirilmesi sonucunda, Genelkurmay Başkanlığı'nda gemilerin Kıbrıs'a asker ve silah taşıyan Yunan gemileri olduğu değerlendirmesi yapılmıştır. Genelkurmay Başkanlığı'nda yapılan görüşmeler sonucunda bu gemilerin, yani Yunan konvoyunun Kıbrıs'a ulaşması durumunda Ada'da mücadele eden Türk kuvvetlerinin zor durumda kalarak harekatın hedeflerini sekteye uğratacağı kanısına varılmış ve bu nedenle konvoya müdahale edilmesinin olası bir Türk-Yunan savaşına dönüşmesi göze alınarak, Yunan konvoyunun durdurulmasına karar verilmiştir (Mütercimler, 2021: 333-337, Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000: 18).

Genelkurmay Başkanlığı'nda bu değerlendirmeler yapılırken, aynı saatlerde ABD'li temsilci Joseph Sisco Türkiye'yi ateşkes kararı almaya ikna etmek için Başbakan Bülent Ecevit ile görüşmek istediğini bildirmiştir. Ecevit ile görüşme fırsatı bulan Sisco, ateşkes kararı için ne yapılması gerektiğini sormuştur. Ecevit, ateşkes kararı alınması için öncelikle Ada'da bulunan Türklerin ve Türk kuvvetlerinin varlığının tanınarak, güvenliğinin sağlanmasını talep etmiştir. Ayrıca Yunanistan'ın gönderdiği konvoyu geri çağırmasını aksi takdirde Türk-Yunan savaşını göze alarak bu gemilerin vurulacağını Sisco'ya bildirmiştir (Artuç, 1989: 213-214). Nitekim ABD'nin bölgede istediği son Őey iki NATO müttefikinin savaşmasıdır. Bu nedenle Sisco bu savaşı engellemek için hızla çalışmalarına başlayarak konvoyun

geri çağrılmasını talep etmek için Atina'ya gitmiştir. Ayrıca bölgede bulunan ABD gemilerinden konvoyun varlığına dair istihbarat raporlarını istemiştir. Sisco, Atina'da Yunan Deniz Kuvvetleri Komutanı ile görüşmüş ve komutan Sisco'ya Yunanistan'ın bölgeye gemi göndermediğini, eğer Türkler bölgede Yunan gemisi bulursa batırabileceğini söylemiştir. ABD'nin istihbarat raporları da bölgede Yunan gemisi olmadığını teyit etmiştir (İkiz, 2007: 173). Sisco elde ettiği bilgileri Ankara Büyükelçisi Macomber aracılığıyla Ankara'ya ilemiştir. Ancak Türkiye daha önceki yıllarda yaşanan olaylar sonrası bu açıklamalara güvenmemiştir (Birand, 1987: 186-190).

İstihbarat raporları ve Sisco'nun verdiği bilgiler Genelkurmay Başkanlığı'nda komutanlar ve Başbakan Ecevit tarafından değerlendirilmiş, alınan ortak karar sonucunda Yunan konvoyuna müdahale kararı onaylanmıştır. Yapılan planlamaya göre konvoya Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin birlikte müdahale etmesi kararlaştırılmıştır. Yapılması planlanan müdahalenin komuta merkezi ise Kıbrıs Barış Harekâtı için kurulan Adana Müşterek Harekât Merkezi'nden alınarak Ankara'da bulunan Genelkurmay Başkanlığı'na verilmiştir (Cumhuriyet, 21.07.1974; Mütercimler, 2021: 341). Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde, hava-deniz olarak kurulmuş ortak komuta merkezi bulunmuyordu. Ancak her kuvvetin ayrı ayrı harekât merkezi bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra Genelkurmay Başkanlığı ile Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanlıklarının kullandığı binalar karşılıklı duran müstakil binalardı. Yapılacak ortak harekâta kuvvetler arası iletişim telefonla ve Hava Kuvvetleri komuta merkezine Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından gönderilen suşayla sağlanıyordu (Mütercimler, 2021: 340-341). Kararlaştırılan harekât planı şu şekilde ilerleyecektir; Yunan konvoyuna ait gemiler Baf Limanı'na çıkarma için yaklaştıkları ve yavaşladıkları sırada Hava Kuvvetleri'ne ait uçaklar konvoya taarruz edecek, sonrasında dağılan konvoyu vurmak için Arnavut Burnu'nun kuzeyinde konuşlu olan Türk Donanması'na ait muhripler harekete geçecek ve uçaklarla birlikte konvoyun geri kalanı imha edilecektir. Böylece Ada'da bulunan Yunan ve Rum kuvvetlerin takviye almasının önüne geçilmiş olacaktır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000: 18).

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Kıbrıs Barış Harekâtı içinde bölgede görev almış olan Harp Filo Komutanı Tümamiral Nejat Tümer'e müdahale için bölgede bulunan muhriplerden bir kuvvet oluşturulması emrini vermiştir. Tümamiral Nejat Tümer'de bu kuvvetin oluşturulması ve yönetilmesi için 2'nci Muhrip Filotilla Komodoru Kurmay Albay İrfan Tınaz'ı görevlendirmiştir. Verilen emir doğrultusunda müdahale için oluşturulacak kuvvet için üç muhrip seçilmesi istenmiş ve bu kuvvetin Baf'ın 60 mil açığında olduğu rapor edilen Yunan konvoyunu imha etmek üzere belirlenen bölgeye hareket ettirilmesi istenmiştir. Müdahale için Komodorun bulunduğu TCG M.F. Çakmak, TCG Adatepe ve hava irtibat gemisi olarak TCG Tınaztepe seçilmiş ancak Harp Filo Komutanının gemisi olan TCG Tınaztepe iki komutanında aynı anda çatışmaya girmemesi adına yerine hava irtibat gemisi

olarak TCG Kocatepe geçirilmiştir (Tümer, 2008: 111; Mütercimler, 1990: 259). Seçilen muhripler, müdahale için harekete geçmeden önce Girne açıklarında bulunan karakol bölgelerinde sorumlu oldukları bölgelere deniz topçu desteği sağlamaktadır. Muhripler gelen emir doğrultusunda saat 09.55'te karakol bölgelerini bırakarak başta TCG M.F. Çakmak, ortada TCG Adatepe ve arkada TCG Kocatepe olacak şekilde düzen alarak Baf'a doğru hareket etmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000: 19). Hava Kuvvetleri de müdahale için 1. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığına bağlı Eskişehir, Mürted ve Antalya hava üslerinde bulunan filolar görevlendirmiş, harekât için toplam 48 uçak havalanmış ve bu filoların komutası harekât sırasında Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sorumlu 2. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na verilmiştir (Artuç, 1989: 226). Harp Filo Komutanı Tümamiral Nejat Tümer saat 09.57'de Komodor Kurmay Albay İrfan Tınaz'a harekâtın nasıl yapılacağına dair emri bildirmiştir. Kurmay Albay İrfan Tınaz'a verilen emirde:

Emrinize TCG M.F. Çakmak, TCG Adatepe ve TCG Kocatepe'yi alarak saat 09.20'de Baf'ın 60 mil batısında bulunan konvoy ile temas sağlayınız, ikaz ederek geri döndürünüz, dönmediği takdirde taarruz ediniz. Konvoy dönerse, bir saat rotaya döndüğünü takip ediniz ve müteakiben Baf bölgesine yaklaşarak kıyıda askeri birlikleri tespit ettiğinizde bombardıman ederek Girne bölgesine dönünüz. TCG Tınaztepe'yi hedef bölgesindeki atış desteği için bırakınız. Bu gemi Harp Filo Komutanının emrine göre hareket edecektir. Konvoy ikaza rağmen dönmezse taarruzunuzla koordineli olarak havadan destek talebinde bulununuz. Müteakip safhalarda durum ve şartlara göre TCG Tınaztepe ve TCG İzmit sizinle koordineli olarak hareket için denizde buluşacaktır. Herhangi bir durumda muhriplerimiz kuzeye çekilecektir. Harekât sahamızda denizaltı savunma harekâtı yapılmayacaktır. Her zamanki başarılarınızın devamını dilerim, yazmaktadır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000: 20).

Böylece harekât için söz konusu emirle emir-komuta zinciri oluşturulmuştur. Hava irtibat görevini üstlenen TCG Kocatepe, harekât boyunca keşif uçaklarından gelen raporları aynı şekilde diğer iki muhribe iletmıştır. Deniz karakol uçağının saat 10.20'de verdiği raporda konvoyun dağılmaya başladığı bilgisi verilmiş, 10.32'de verdiği raporda ise konvoyun Kıbrıs'a yöneldiğini bildirmiştir. Gelen çelişkili raporlar sonrası TCG Kocatepe'nin Komutanı Kurmay Yarbay Güven Erkaya uçaklardan konvoyun kesin teşhisinin yapılmasını istemiştir. Bu istek üzerine deniz karakol uçağı, Yunan konvoyu olarak belirlenen gemilere 5 mil kadar yaklaşmış ve gemilerin Türk muhriplerine benzediğini bildirmiştir. Deniz karakol uçağının saat 11.05'te verdiği raporda Türk muhriplerine benzeyen iki geminin konvoy olarak belirlenen gemilerin yanında Baf'a gittiğini bildirmiş, 11.08 verdiği raporda ise muhrip sayısının 9'a yükseldiğini bildirmiştir (Bakkalbaşıoğlu, 2020: 146). Hava Kuvvetleri Komutanlığından üst düzey yetkili bir komutan, saat 11.12'de Adana Müsterek Harekât Merkezi'ne:

Kıbrıs'ın batısında 4 muhrip ve 7 düşman gemisi bulunmaktadır. Kendilerine 11.30'a kadar geri dönmeleri ihtar edilecek, eğer konvoy dönmezse hava birlikleri tarafından çıkarma öncesi ve çıkarma anında taciz edilecek; bu iş için 1'inci Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığına bağlı 181, 141 ve 111'inci filolar tahsis edilmiş ve bunların kontrolü de 2. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığına verilmiştir, direktifini vermiştir (Mütercimler, 2021: 343).

Saat 11.25'te Hava Kuvvetlerine ait keşif uçağı, Ba'ın batısında iki tekne görüldüğünü rapor etmiş, deniz karakol uçağı da konvoyun bulunduğu bölge olarak Kıbrıs'ın batısında 53 mil uzaklıkta olduğunu bildirmiştir. Aynı saatlerde müdahale için görevlendirilen muhripler uçak tanıtma panolarını sermiş baş ve arka tarafta bulunan gönderlere de Türk bayrakları çekilmiştir. Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Emin Alpkaya, 11.40'ta 2'nci Taktik Hava Kuvvetleri Komutanı Tümgeneral Hulusi Kaymaklı'ya konvoyun uyarılara rağmen dönmez ise 12.30'da ateş serbest emrini vereceğini telefonda bildirmiştir. Saat 11.46'da TCG Kocatepe, Kıbrıs'ın batısında 53 mil mesafede olduğu bildirilen konvooya ait gemilerin tipi ve milliyetinin öğrenilmesini istemiş, deniz karakol uçağı da verdiği raporda gemilerin bandıra ve borda numaralarını tespit edemediğini, sadece bacalarının Türk gemilerine benzediğini bildirmiştir. Bu raporun üzerinden çok geçmeden Deniz Kuvvetleri'nden emir gelmiş, bu emire göre Yunan gemilerine ateş edilmemesi ve konvoyun üzerine gidilmemesi ve Ba'a yaklaşılarak bölgede bulunan askeri hedeflerin bombalanması istenmiştir. Bunun üzerine muhripler Ba'ta belirten noktaları bombalamıştır (Mütercimler, 2021: 344-345). Deniz Kuvvetleri 12.16'da muhriplere bir emir daha iletmiştir. Bu emire göre belirlenen yasak bölgede bulunan Yunan gemilere saldırılması ve bir veya iki geminin batırılması istenmiştir (Bakkalbaşoğlu, 2020:148).

2. Harp Filotillası Komodoru Kurmay Albay İrfan Tınaz 12.30'da muhriplere su üstü savaşı emrini iletmiştir. Komodor verdiği emirde: "Niyetim muharebeyi halihazır bulunulan nizamda icra etmektir. Muharebe menzili 14-15.000 yarda olacaktır. Hedef taksimi esasları batıdan doğuyadır. İki gemi olması halinde önde veya batıda TCG M.F. Çakmak ve TCG Adatepe ile ateş birleşecektir. Muharebe harici kalırsam, komuta TCG Adatepe komutanında ve sonra TCG Kocatepe komutanındadır. Genel çekilme istikameti kuzeydir." demiştir (Mütercimler, 2021: 346). Bu emir üzerine muhripler su üstü savaş düzenine geçmiş ve verilecek emirleri beklemeye başlamıştır. Arnavut Burnu'na doğru seyredilirken radarlara üç hücumbot takılmış, daha sonra Lara Burnu'ndan çıktığı tespit edilen bu hücumbotlarla görsel temas sağlanmıştır. Yaklaşık 10.000 yarda uzaklıkta bulunan hedeflere atış taksimi yapılmış ve 12.57'de verilen atış serbest emri ile yapılan atışlar sonucunda iki hücumbot batırılmış, diğer hücumbot ise yaralı bir şekilde kaçmıştır. Yaşanan kısa süreli çatışma sonrasında 13.07'de muhripler eski düzenini alarak yeniden emir doğrultusunda seyirlerine devam etmiştir (Bakkalbaşoğlu, 2020: 152-154;

Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000: 20). Saat 13.15'te hava saldırılarına katılacak filolar ve bu filoların komutası 2'nci Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na verilmiştir (Mütercimler, 2021: 347). 1'inci Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığına bağlı filolar havalanmadan önce verilen brifingde Türk muhriplerinin ve Yunan konvoyunun bulunduğu son koordinatlar verilmiş, pilotlara Yunanlıların arasında iyi Türkçe konuşanlar olduğu ve telsiz kullanarak şaşıtma yapabilecekleri söylenmiş, Türk muhriplerinde tanıtma panoları ve bayrakların takıldığı bildirilmiştir (Bakkalbaşıoğlu, 2020: 150). Muhriplere, saat 13.50'de hava saldırılarının başlayacağı bildirilmiş ve belirlenen harekât sahasına girmemeleri emredilmiştir. Muhripler, harekât sahasının tam olarak neresi olduğunu bilmeden verilen emire uymaya çalışmıştır (Bakkalbaşıoğlu, 2020: 159).111. Filo saat 14.15'te kalkış emrini almış ve Yunan konvoyuna taarruz etmek üzere 16 uçakla havalanmıştır (Mütercimler, 2021: 348). Kurmay Albay İrfan Tınaz saat 14.30'da Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan verilen emir doğrultunsa komutası altındaki muhripleri, Drepan Burnu batısına konuşlandırımış ve hava saldırıları bitene kadar verilen emir gereği muhripleri bu bölgede bekletmiştir (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000: 21). Bu sırada TCG Kocatepe radarında iki gemi tespit etmiş, deniz karakol uçağından bu gemilerin tanımlanmasını istemiştir. Deniz karakol uçağı verdiği raporda gemilerin ticaret gemisi olduğunu ve birinin bordasında Line Messina yazdığını bildirmiştir (Mütercimler, 2021: 349). Hava saldırıları öncesi elde edilen bu rapor Kurmay Yarbey Güven Erkaya'yı endişelendirmiştir. Artık bahsi geçen Yunan konvoyuyla görsel temasın sağlanması gerekirken bunun yerine İtalyan bandıralı iki ticaret gemisi ile karşılaşılmış, havadan bakıldığında  Türk muhribi ve iki ticaret gemisi bölgede olduğu düşünülen Yunan konvoyu görünümü almıştır. Bu durumda hava taarruzuna maruz kalmamak için Ankara'ya gemilerin son konumunu bildiren raporunu göndermiştir (Baytok, 2001: 119-120).

Hava taarruzu için yapılan plana göre önce 111. Filo'dan sonra saat 14.30'da 181. Filo uçakları ve son olarak 141. Filo uçakları saat 14.43'te havalanma emri almış ve harekât bölgesine hareket etmiştir (Bakkalbaşıoğlu, 2020: 154-155). Aynı saatlerde TCG Kocatepe üzerinden geçen uçakları tanımak için dost düşman tanıma testi olan IFF sorgulaması yapmış ve uçakların dost uçak olduğuna dair olumlu kod alınmıştır. Kurmay Yarbey Güven Erkaya uçaklardan dost kodu alınması üzerine raporunun gerekli makamlara ulaştığını düşünerek rahatlamıştır. Saat 15.00'da muhriplerin üzerinden alçak uçuş yapan uçaklar geçmiş, bu uçaklara yapılan IFF sorgulamasından geri dönüş alınamamış ve düşman uçağı olarak belirlenerek alarm durumuna geçilmiştir. İçin aslında ise Yunan konvoyuna saldırmak için seçilen 1. Taktik Hava Kuvvetleri'ne ait filolara Kıbrıs Barış Harekti için tanımlanan kodlar verilmemiştir. Aynı şekilde filolara da muhriplerin kullandığı kodlar verilmemesi üzerine iki tarafta birbirini düşman olarak tanımlamasına neden olmuştur (Bakkalbaşıoğlu, 2020: 161-163). Bu sırada Kurmay Albay İrfan Tınaz yaşanan gelişmelerle ilgili son raporlarını Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na ve

Harp Filo Komutanına iletmiştir. Tùrk uçakları saat 15.05'te dalışa geçerek Yunan konvoyu olarak tanımladıkları muhriplere saldırmıştır. Bu saldırdın başlamasıyla birlikte TCG Kocatepe'nin merkezi iletişim sistemlerinden tùm gemi personeline ve diğer muhriplere hava hücumu anonsu yapılmıştır. İlk etapta uçaklar Tùrkiye üzerinden geldiği için gemilerden karşı atış yapılmamış ancak saldırdların devam etmesi üzerine uçakların Yunan uçağı olduğu kararının verilmesiyle atış serbest emri verilmiştir (Baytok, 2001: 120; Mütercimler, 2021: 350-351). Hava saldırdları sırasında muhripler uçaklarla telsiz kanalıyla iletişim kurmaya çalışmış, muhriplerden çok iyi Tùrkeyle irtibat kurulmasına rağmen parolalar uyuşmadığı için pilotlar havalanmadan önce aldıkları brifinge dayanarak bu durumun bir Yunan aldatmacası olduğuna karar vererek taarruzlarına devam etmiştir (Üçler, 2009: 184-185).

Genelkurmay Başkanlığı'nda Tùrk muhriplerinin 15.05'te saldırdıya uğradığı haberi çok etkisi yaratmış, Orgeneral Emin Alpkaya'nın emri ile saat 16.00'a kadar devam eden hava saldırdları durdurulmuştur. Hava saldırdı için yüklenen uçakların cephanesiyle ile inmesi tehlikeli olduğundan kalan mühimmat Baf'ta bulunan hedeflere atılmıştır (İkiz, 2007: 175). İlk saldırdlar sırasında TCG Kocatepe arka tarafından ve bacasından isabet alarak ağır yara almış, TCG Adatepe de aldığı hasarla tek motoru kullanım dışı kalmış ve hızı 8 mile düşmüş bir şekilde kuzeye Tùrkiye limanlarına doğru kaçınma hareketi yapmıştır. TCG M.F. akmak saldırdlarına maruz kalmış ancak diğer muhriplerin aksine yara almadan baraj atışıyla karşılık vererek kaçınma hareketi yapmıştır. Bu sırada ağır yara alan TCG Kocatepe'de yangın çıkmış, bütùn gemiye yayılan yangın yüzünden geminin elektronik devreleri ve jeneratörü devre dışı kalmıştır. Hızı 3 mile kadar düşen TCG Kocatepe hareketten iyice sakıt kalmış ve uçaklar için kolay hedef haline gelmiştir. Saat 15.30'da yapılan tùm müdahalelere rağmen TCG Kocatepe'nin kurtarılamayacağı anlaşılmış ve gemi komutanı Kurmay Yarbay Güven Erkaya tarafından gemiyi terk edin emri verilmiştir. Bu emirden 15 dakika sonra tùm personel gemiyi terk etmek için güverteye çıkmış ve can sallarını denize atılmaya başlamıştır. TCG Kocatepe'nin son personeli gemiyi saat 16.28 terk etmesiyle gemide terk işlemi tamamlanmıştır (Bakalbařiođlu, 2020: 200-250; Baytok, 2001:121-123; Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000: 21).

İlk saldırdlardan sonra hava harekâtı, komuta merkezlerinde yapılan görüşmeler sonrasında bir süreliğine durdurulmuştur. Saldırdların durmasıyla TCG Adatepe ve TCG M.F. akmak arasında iletişim sağlanmış, Kurmay Albay İrfan Tınaz durum raporunu aldıktan sonra, TCG Adatepe'nin Anamur'a yönelmesini emretmiştir. Bulunduğu gemi olan TCG M.F. akmak'ı ise TCG Kocatepe'ye yardım etmek için harekete geçirmiştir. Aynı zamanda Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na yaşanan gelişmeleri ve gemilerin bulunduğu konumu sürekli bildirerek olası dost saldırdlarının önüne geçmeye çalışmıştır (Mütercimler 2021:364). Bu sı-

rada Genelkurmay Başkanlığı'nda ise Kara Kuvvetleri Komutanlığı konvoy tehdidinin halen varlığını sürdürdüğünü bu nedenle çok geç olmadan filoların tekrar havalandırılarak konvoya müdahale edilmesini istemiştir. Bu talep üzerine Hava Kuvvetleri Harekât Başkanı ile Deniz Kuvvetleri Harekât Başkanı telefonda görüşerek ikinci kez saldırıların başlayacağı bildirilmiş ve muhriplerin yeri sorulmuştur. Muhriplerin Arnavut Burnu kuzeyinde bulunduğu ve güneyde bulunan gemilere saldırılabileceği bildirilmiştir. Bu konuşmanın yapılmadığını dönemin Deniz Kuvvetleri Harekât Başkanı belirtmektedir. Ancak bu konuşmaya ait belgeler varsa bile ulaşılamadığı için gerçekliği bilinmemektedir (Bakkalbaşıoğlu, 2020: 250-251; Mütercimler, 2021: 368-369).

16.30'da hava hareketinin komutası tekrar 2'nci Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na verilmiş yapılan keşif uçuşlarında TCG Adatepe'nin kuzeye gittiği, TCG M.F. Çakmak'ın yaralı olduğunu ve TCG Kocatepe'de yangın çıktığını hava fotoğraflarıyla tespit ederek durumu Ordu Karargahı'na rapor etmiştir. Genelkurmay Başkanlığı'nda yaşanan gelişmeler sonrasında 16.43'te filolar tekrar havalandırılmış ve saldırılar başlamıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, 2000: 21). TCG Kocatepe'yi terk eden personel can sallarını birbirine bağlayarak kurtarılmayı beklerken uçakların tekrar havada belirmesiyle birlikte bağlanan can sallarını hedef küçültmek için birbirinden ayırmış bu sırada yaşanan panikle denize düşenler olmuş ve kayıplar verilmiştir (Bakkalbaşıoğlu, 2020: 259-260). Uçaklar, can sallarına saldırmamış hareketsiz kaldığı için kolay hedef haline gelen TCG Kocatepe'yi vurmaya devam etmişlerdir. Cephanelerini boşaltan uçakların geri dönüşe geçmesiyle saldırılar bir süre kesilmiş bu durumu fırsat olarak değerlendirmek isteyen TCG M.F. Çakmak, saat 17.20'de TCG Kocatepe ile görsel temas kurulduğunu ve muhriplerin bulunduğu konumu bildirmiştir. Kurmay Albay İrfan Tınaz 17.44'te bildirdiği son raporunda TCG M.F. Çakmak ve TCG Adatepe'de mermi yaralarının olduğunu, TCG Kocatepe'nin hareket etmediğini, TCG Adatepe'nin ise tek motorla hareket ettiğini, gemide yaralı bulunmadığını, TCG. M.F. Çakmak'ta ise iki yaralı olduğu, TCG Kocatepe personelinin ise durumunun bilinmediğini belirterek, konumunun Arnavut Burnu'na 10 mil mesafede olduğu ve TCG M.F. Çakmak ile yardıma gideceğini söylemiştir. 18.42'de hava hücumları yeniden başlamış, TCG Kocatepe'ye yaklaşmakta olan TCG M.F. Çakmak saldırıya uğramış ve Ankara'ya yeniden saldırıya uğradığını bildirmiştir. Bu haber üzerine iki kuvvetin komuta merkezleri arasında telefon görüşmeleri yeniden başlamış, saldırılan gemilerin Türk muhribi olduğunu teyit etmek için Kurmay Albay İrfan Tınaz'a okuldaki takma adına varana kadar özel sorular sorulmuştur. Hava komuta merkezi bir türlü ikna edilemediği için sonunda saldırıların gemilerin uyruğu fark etmeksizin durdurulması istenmiştir. 18.51'de TCG M.F. Çakmak, TCG Kocatepe'ye yardım edemeden tekrar kuzeye yön vererek geri çekilmeye başlamıştır. Bu sırada uçaklarda geri dönüşe geçmiş ve saldırılar bir süreliğine kesilmiştir (Baytok, 2001: 123; Mütercimler, 2021: 369-374).

TCG M.F. Çakmak kuzeye doğru çekilirken saat 19.10'da radarına bir gemi takılmıştır. Bu geminin yardım için gelen TCG Tınaztepe olduğu anlaşılmıştır. Uçaklar, TCG Tınaztepe'ye saldırmaya hazırlanırken Harp Filo Komutanı Tümamiral Nejat Tümer'in uçaklara Genelkurmay'ın özel parolasını bildirmesi üzerine uçaklar TCG Tınaztepe'ye saldırmadan, tekrar TCG M.F. Çakmak'a saldırmıştır. Bomba yüklü olmayan bu uçaklar makineli tüfekleriyle gemiye saldırmış, TCG M.F. Çakmak'ta bu saldırılara baraj atışıyla karşılık vererek kuzeye, Türkiye'ye doğru yol almaya devam etmiştir. Kurmay Albay İrfan Tınaz tekrar hava saldırısına uğradığını saat 19.26'da Ankara'ya bildirmiştir. Komuta merkezlerinde tekrar hararetili görüşmeler yapılmış ve Deniz Kuvvetleri yetkilileri tarafından ne olursa olsun hiçbir gemiye saldırılmaması ve özellikle de batırılmaması için taleplerde bulunulmuştur. Tartışmaların ardından havanında kararlarıyla birlikte saat 19.51'de hava saldırıları tamamen sona ermiştir (Mütercimler, 2021: 374-376; Bakkalbaşıoğlu, 2020: 533).

TCG M.F. Çakmak ve TCG Adatepe hava saldırılarının sona ermesiyle birlikte gelen emirle Anamur'a intikale başlamıştır (Deniz Harp Akademisi Komutanlığı 2000: 22). TCG Tınaztepe ise eğer TCG Kocatepe batmamış ve personeli gemide mahsur kaldıysa onları kurtarmak için TCG Kocatepe'nin olduğu bölgeye hareket etmiştir (Tümer, 2008: 113). TCG Kocatepe'nin akaryakıt deposu ve cephaneliğinde saat 22.00'den itibaren patlamalar gerçekleşmiş ve gemi ikiye ayrılmıştır. İkiye ayrılan geminin tamamının batışı ise 01.20'de gerçekleşmiştir. TCG Tınaztepe, patlamalar sonucu TCG Kocatepe'nin batışını gördükten sonra yasak bölgeyi ihlal etmemek için geri çekilmiştir (Baytok, 2001:123; Mütercimler, 2021: 377). Harekatın ikinci günü, 21 Temmuz sabahı başlayan Yunan konvoyuna müdahale harekâtı, 22 Temmuz saat 01.20'de TCG Kocatepe'nin tamamen sular altında kalmasıyla sona ermiştir. Artık TCG Kocatepe personelinin can sallarında hayatta kalma mücadeleleri başlamıştır. Bu sırada TCG Kocatepe'nin batış haberleri Türk halkına farklı yansıtılmış o dönem yapılan haberlerde ve Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, TCG Kocatepe'nin çıkarma harekâtı yapmak isteyen Yunan Donanması'na karşı girilen mücadele sonucu batırıldığı bildirilmiştir (Cumhuriyet, 22. 07.1974, 25.07.1974).

TCG Kocatepe'nin batışı Deniz Kuvvetleri'nin Kıbrıs Barış Harekâtı süresince en büyük kayıpların verildiği an olmuştur. TCG Kocatepe'de görev alan 3 subay, 14 astsubay ve 37 erbaş/er toplam 54 kişi şehit olmuştur (Tablo-1). Saldırılar sırasında gemide 29 şehit, denizde 24 şehit ve TCG Berk gemisinde tedavi edilen 1 personel şehit verilmiştir (Bakkalbaşıoğlu, 2020: 354). Harekatın üçüncü günü olan 22 Temmuz'da ateşkesin ilan edilmesiyle birlikte hemen arama kurtarma çalışmaları başlatılmıştır. Bölgede bulunan Amerikan ve İngiliz gemilerinin desteğiyle birlikte Refakat Filosu gemileri arama kurtarma çalışmalarına başlamıştır. TCG Kocatepe'nin Komutanı Kurmay Yarbay Güven Erkaya'nın da içinde bulunduğu 42 kişilik grup 23 Temmuz 1974'te bölgeden geçen İsraili Kaptan Reuvan Pinhasi'nin

Mevot Yam isimli balıkçı gemisi tarafından kurtarılmış, ilk müdahaleleri İsrail'de yapıldıktan sonra Ankara'ya gönderilmişlerdir (Mütercimler, 2021: 382-385). 24 ve 25 Temmuz 1974'te yapılan arama kurtarma çalışmalarında 38 personel TCG Berk tarafından, 73 personel ise İngiliz Donanması'na ait HMS Andromeda fırkateyni, iki muhrip, iki sahil kurtarma botu ve bir helikopterle yaptıkları çalışmalarla kurtarılmıştır (Bakkalbaşoğlu, 202: 325-326). İngilizler tarafından kurtarılan personelin bir kısmı TCG Berk'e taşınarak Mersin'e gönderilmiş, bir kısmı ise Kıbrıs'ta bulunan İngiliz üslerinde tedavi edildikten sonra Mersin'e gönderilmiştir. 25 Temmuz 1974'te TCG Berk ile Mersin'e tedavi için 6 subay, 37 astsubay ve 69 er götürülmüştür (Keser, 2013: 135) Aynı gün Lübnan bandıralı yük gemisi de bölgeden geçerken 39 personeli kurtarmıştır. Beyrut'ta bulunan Türk elçiliğine götürölen bu personel tedavileri yapıldıktan sonra Ankara'ya gönderilmiştir. Kurmay Yarbay Güven Erkaya denizden kurtulduktan sonra verdiği koordinatlarda 27 ve 28 Temmuz'da arama kurtarma çalışması yapılmış, hiçbir buluntuya ulaşılmaması sonucunda arama kurtarma çalışmaları sona ermiştir. TCG Kocatepe'nin batışından itibaren yapılan arama kurtarma çalışmaları sonucunda denizde can sallarında bulunan 192 kişi kurtarılmıştır (Bakkalbaşoğlu, 2020: 341-348).

TCG Kocatepe'nin Batışının Nedenleri

Cumhuriyet döneminde savaş sırasında kaybedilen ilk gemi TCG Kocatepe olmuştur. Ayrıca 20-22 Temmuz arasında yapılan Birinci Barış Harekatı sırasın em büyük kayıplar TCG Kocatepe'de verilmiştir(Oran 2009:742). Bu geminin batışı maalesef Türk Hava Kuvvetleri'ne ait filolar tarafından yapılan hava saldırıları sonucunda olmuştur. Harp tarihi incelendiğinde dünyanın her ordusunda yapılan herhangi bir harekât ya da eğitim amaçlı yapılan tatbikatlarda bile dost ateşiyile verilen kayıplar olmuştur. Bu nedenle yaşanan olumsuzluklar karşısında suçlu aramak yerine yaşanan olaylardan dersler çıkarılarak bu olumsuzlukların tekrar yaşanılmasının önüne geçmeye çalışılmalıdır. TCG Kocatepe olayında da harekât sırasında nelerin ters gittiği araştırılarak dersler çıkarılmalıdır.

Harekatın ikinci gününde TCG Kocatepe'nin batışına neden olan en büyük eksiklikler özellikle kuvvetler arasında sağlıklı bir muhabere ortamının olmaması ve elde edilen istihbaratın tam anlamıyla teyit edilmeden harekete geçilmesi olmuştur. Hava ve Deniz Kuvvetleri'nin müştereken gerçekleştirdiği bu harekatta muhriplerde Hava Kuvvetleri tarafından görevlendirilmesi gereken hava irtibat subaylarının olmaması ve harekatın yönetildiği Genelkurmay Başkanlığı'nda iki kuvvetin yetkililerin bulunduğu müşterek bir harekât merkezi kurulmaması muhabere konusunda önemli eksikliklere neden olmuştur. Ayrıca bu harekât için 1. Taktik Hava Kuvvetleri'ne ait filoların kullanılması ve bu filolara gerekli parolaların verilmemesi, muhriplerle uçaklar arasında anlaşmazlıklara neden olmuş, tarafların birbirlerini düşman olarak tanımlaması yine muhabere konusunda sıkıntılar yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Keşif uçaklarının görsel teması tam olarak sağla-

madan, genellikle radara yansıyan raporlara güvenerek hareket etmesi ve Yunanistan ile aynı gemilerin yanı sıra askeri teçhizata sahip olunması telsiz ve radar karıştırmalarının kolaylıkla yapılmasına imkân vermiş; bu durum elde edilen istihbaratın yanlış değerlendirilmesine neden olmuş ve özellikle telsiz karıştırmaları sonucunda muhaberede büyük aksaklıklar yaşanmıştır. TCG Kocatepe'nin batmasına neden olan bir diğer etmen ise Tepe (Gearing) sınıfı muhriplerin üretiliş amaçlarının su üstü muharebeleri ve özellikle denizaltılara karşı etkili savunma sağlamak olduğu için silah donanımı bu yönde yapılmış, hava taarruzlarına karşı uçaksavar silahları koyulmamıştır (Baytok, 2001: 113). Tüm teknik eksikliklerine rağmen TCG Kocatepe'nin batışıyla sonuçlanan olaylar öncelikle elde edilen istihbaratın tam teyit edilmeden harekete geçilmesi, sonrasında ise harekât sırasında kuvvet komutanlıkları arasında ve harekât bölgesinde bulunan kuvvetlerin hem kendi aralarında hem de komuta merkezleri ile sağlıklı muhabere ortamının sağlanması olarak belirtilmelidir.

Muhabere sıkıntılarına örnek olarak 141. Filo 2. Kol Komutanı Hava Pilot Binbaşı Zeki Kılıç'ın, "Hiç kimse bize bunlar Türk gemisidir diye rapor etmedi. Etse bile, bize parolayı vermesi gerekirdi. Orada bizim gemilerimizde, Hava İrtibat Subayı olsaydı, bize özel parolalarla şunlar bizim gemimiz derdi, saldırmazdık veya şu hedefe saldırın derdi. Saldırırız" şeklinde yapmış olduğu açıklama gösterilebilir (İkiz, 2007: 170). 1977 yılında TCG Kocatepe Muhribinin batışı ile ilgili açılan soruşturmanın Millet Meclisi'nde tartışıldığını görmekteyiz. Askeri savcılık tarafından yapılan tahkikat sonunda Milli Savunma Bakanı Ferit Melen şu açıklamada bulunmuştur:

TCG Kocatepe Muhribinin uçaklarımız tarafından batırılması olayı, savaşın doğal bir sonucu olup bu olayda savaşı her kademede yöneten ve savaşa katılan bütün komutan ve personelin herhangi bir surette ihmal ve kusurunun mevcut olmadığı, olayın savaş psikolojisi içerisinde vuku'a gelen, önlenmesi arzu edilmesine rağmen mümkün olmayan bir olay olduğu, bu itibarla olayda cezaî sorumluluğu gerektirecek bir fiilin mevcut olmaması karşısında, olay hakkında 353 sayılı Kanunun 105. maddesi hükümlerine göre, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Savcılığınca 15.07.1976 gün ve 1976/540 sayılı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiş ve bu karar itiraz edilmediğinden kesinleşmiştir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 33. Birleşim, 18.01.1977: 146-147).

Sonuç

Tepe (Gearing) sınıfı bir muhrip olan TCG Kocatepe 1971 yılında ABD'den alınmıştır. Bu tip muhripler İkinci Dünya Savaşı sırasında uçak gemilerini korumak için üretilmiş, bu nedenle su üstü muharebe ve denizaltılara karşı etkili silahlarla donatılmıştır. Tepe (Gearing) sınıfı gemilerin hava savunması üretim amaçları doğrultusunda zayıf kalmıştır. 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta Enosis'i ilan etmek için

Yunan Hkmeti kontrlndeki Rum Milli Muhafız Ordusu tarafından Makarios'a darbe düzenlenmiş ve yönetime Nikos Sampson getirilmiştir. Bu olaylar karşısında Türkiye yaptığı diplomatik girişimler sonrası sonuç alamaması zerine, Kıbrıs'ta bozulan anayasal düzenin sağlanması ve barış ortamının yaratılması için Ada'ya askeri müdahale kararı almıştır. Bu karar doğrultusunda Türk Silahlı Kuvvetleri hazırlıklarını tamamlamış ve 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs Barış Harekti başlamıştır. TCG Kocatepe'de, Deniz Kuvvetleri'nin harekât için ayırdığı kuvvet içinde yerini almıştır. Harekatın deniz geçiş aşamasında diğer muhriplerle birlikte ıkarma Filosunun güvenliğini sağlamıştır. Harekatın birinci gününde çıkarma bölgesine ulaşılmasıyla birlikte TCG Kocatepe daha önce belirlenen karakol sahasında karaya çıkan birlikleri desteklemek amacıyla deniz topçu atış desteği sağlamıştır.

Harekatın birinci günü bir yandan Kıbrıs'ta ilk gün harekti devam ederken, Türkiye'de Genelkurmay başkanlığına farklı kaynaklardan Yunanistan'ın Rodos Adası'nda gemilere askeri malzemeler yüklendiğine dair istihbarat gelmiştir. Harekatın ikinci günü 21 Temmuz sabahı yapılan keşif uçuşları ve radar raporlarına göre 8 ila 11 kadar geminin Yunanistan'dan yola çıktığı ve 21 Temmuz akşam üzerine doğru konvoyun Baş'a ulaşacağı bildirilmiştir. Bu sırada Başbakan Ecevit'i ateşkese ikna etmeye alışan ABD'li temsilci Sisco'ya bu konvoydan bahsedilmiş konvoyun geri dönmemesi durumunda müdahale edileceği söylenmiştir. Türk-Yunan savaşının çıkmasını istemeyen Sisco hemen duruma müdahale edip Yunan yetkilerle görüşmüş bir yandan da ABD istihbarat raporlarında böyle bir konvoyun olup olmadığına bakmıştır. Yunan yetkililer Sisco'ya bölgede gemileri bulunmadığını söylemiş, Sisco'da ABD raporlarında böyle bir konvoyun olmadığını öğrenmiştir. Bu gelişmeleri hemen Ecevit'e bildirmiştir. Başbakan Ecevit, Genelkurmay'da yapılan değerlendirmenin ardından Yunanistan'a güvenilmeyeceği yorumunu yaparak konvoyu müdahale edilmesine karar verilmiştir.

Böylece harekatın komuta merkezi Genelkurmay Başkanlığında olmak üzere Hava ve Deniz Kuvvetlerinin hazırlanan plan doğrultusunda ortak hareket etmesine karar verilmiştir. İki kuvvet arasından iletişimi sağlamak için Genelkurmay Başkanlığı binasında bulunan komuta merkezine bir deniz subayı gönderilmiştir. Hazırlanan plana göre öğleden sonra Yunan konvoyunun Baş'a yaklaşıp yavaşladığı sırada önce uçaklarla taarruza geçilecek sonrasında ise Arnavut Burnu kuzeyinde güvenli bölgede bekleyen muhripler konvoyun geri kalan unsurları imha etmek için harekete geçecektir. Bu harekât için Hava Kuvvetleri 1. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığına ait filoların denetimi 2. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığına vermiş, Deniz Kuvvetleri ise barış harektına katılan TCG Adatepe, TCG M.F. akmak ve TCG Kocatepe'yi bu hareket için görevlendirmiştir. Muhripler harekât sahasına giderken gün içinde keşif uçaklarından farklı raporlar gelmiş ancak Baş'a doğru hareket devam etmiştir. Baş açıklarına gelindiğinde  Rum hcumbotu batırılmış ve Baş'ta bulunan askeri noktalara deniz topçu atışları yapılmıştır. Öğlen

saatlerinde muhriplere uçak hücumunun başlayacağı haberi verilmiş bunun üzerine muhripler Drepan Burnuna çekilerek hava hareketının bitmesini beklemiştir. Öğleden sonra muhriplerin üzerinden alçak uçuşla geçen uçaklara parola sorgulaması yapılmış ancak olumlu bir geri dönüş alınamamıştır. Bunun üzerine muhripler uçakları düşman uçağı olarak kabul ederek alarm durumuna geçmiştir. 15.05'te uçaklar ilk taarruzlarını gerçekleştirmiştir. İlk salvoda TCG Kocatepe ağır yara almış ve hareket kabiliyetini kaybetmiştir. Bu saldırılar üzerine muhripler uçak hücumu uğradığını Ankara'ya bildirmiş ve hava hareketi bir süreliğine durdurulmuştur. İki kuvvet komutanları arasında yapılan konuşmalar sonrasında hareket sahasında Türk gemisi bulunmadığı, Türk gemilerine Yunan uçaklarının saldırdığı değerlendirilerek hava hareketi devam etmiştir. Hava saldırıları sırasında gemilerden, uçaklarla irtibat kurulmuş ancak pilotlar bir türlü ikna edilememiş ve emir doğrultusunda hava saldırıları devam etmiştir. İlk saldırıdan sonra hareket hızı düşen TCG Adatepe ve TCG M.F. Çakmak kuzeye Türkiye'ye doğru kaçmaya çalışmıştır. Bir ara saldırıların kesilmesini fırsat bilen TCG M.F. Çakmak, TCG Kocatepe'ye yardım etmek için geri dönmüş ancak hava saldırılarının tekrar başlamasıyla geri dönmek zorunda kalmıştır. Bu sırada TCG Kocatepe personeli gemiyi terk ederek can sallarında hayatta kalmaya çalışmıştır. Saat 15.05'te başlayan saldırılar yapılan görüşmeler sonucunda gemilerin Yunan gemisi bile olsa saldırılmaması konusunda anlaşılması üzerine 19.50'de sona ermiştir. Hava saldırılarının sona ermesiyle TCG Adatepe ve TCG M.F. Çakmak Mersin'e yol almış, TCG Tınaztepe ise TCG Kocatepe'ye yardım etmek için harekete geçmiş, ancak gece TCG Kocatepe'de meydana gelen patlamayı görmüş ve yasak bölgeyi ihlal etmemek için geri dönmüştür. TCG Kocatepe'de gece yarısı tamamen batmıştır.

TCG Kocatepe'nin başına gelen bu tahlisiz olayda 54 kişi şehit olmuştur. Can sallarında hayatta kalmaya çalışan personel ise İngiltere, Libya ve şans eseri bölgede bulunan İsrail gemisi tarafından yapılan ortak çalışmalarla kurtarılmıştır. İki gün içinde yapılan çalışmalarla 184 kişi kurtarılmıştır. Arama çalışmaları bir süre daha devam etmiş kimsenin bulunamaması üzerine sona ermiştir. CG Kocatepe, Cumhuriyet döneminde savaş sırasında kaybedilen ilk gemi olmuştur. TCG Kocatepe'nin batışından dersler çıkarılarak bir daha böyle bir durumun yaşanmaması için çalışmalar yapılması gerekmektedir. TCG Kocatepe'nin batışının birçok nedeni vardır. Ancak TCG Kocatepe'yi batıran en önemli neden kuvvetler arasında muhabere koşullarının nerdeyse hiç olmaması ve elde edilen istihbaratın tam teyit edilmeden harekete geçilmesi olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Süreli Yayınlar

Cumhuriyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Araştırma Eserleri

- Armaoğlu, Fahir (1999). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Artuç, İbrahim (1989). *Kıbrıs'ta Savaş ve Barış*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Bakkalbaşioğlu, zhan (2020). *Kıbrıs Barış Harekâtı TCG Kocatepe Nasıl Battı (Bir Akıl Tutulması)*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Baytok, Taner (2001). *Bir Asker Bir Diplomat*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Birand, Mehmet Ali (1987). *30 Sıcak Gün*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Deniz Harp Akademisi Komutanlığı (2000). *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı (Deniz Harekâtı)*. İstanbul: Harp Akademisi Yayınları.
- Gürdeniz, Cem (2000). *Cumhuriyet Donanması 1923-2000*. İstanbul: Seyir Hidrografi ve Oşinografi Daire Başkanlığı.
- Güvenç, Serhat (2022). "Büyük Anlatısı Arayan Savaş: 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı". *Türk Savaş alışmaları Dergisi*, 3(1): 14-31.
- İkiz, İbrahim Neşet (2007). *Bir Ada Bir Dava Bir Savaş*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Keser, Ulvi (2013). *Kızılay Belgeleri Işığında Kıbrıs Barış Harekâtı 1974*. Ankara: Pulat Basımevi.
- Mütercimler, Erol (1990). *Kıbrıs Barış Harekatı'nın Bilinmeyen Yönleri*. İstanbul: Yaprak Yayınevi.
- Mütercimler, Erol (2021). *Satılık Ada Kıbrıs*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Oberling, Pierre (1988). *Bellapais'e Giden Yol*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- Oran, Baskın (2009). *Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. İstanbul: İletifim Yayınları.
- Sever, Muzaffer (2012). *20 Temmuz 1974 Kıbrıs Bitmeyen Gece*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Tümer, Nejat (2008). *Bir Komutan Bir Yaşam*. Ankara: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi.
- URL-1: "TCG Kocatepe" <https://nacikaptan.com/?p=109448> (Erişim: 13.08.2023).
- URL-2: "Türk Silahlı Kuvvetlerinin En Büyük Hatalarından Biri TCG Kocatepe" (<https://eksiseyler.com/turk-silahli-kuvvetlerinin-en-buyuk-hatalarindan-biri-tcg-kocatepe>) (Erişim: 13.08.2023).
- ler, Ertuğrul (2009). *Kıbrıs ıkarması*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.

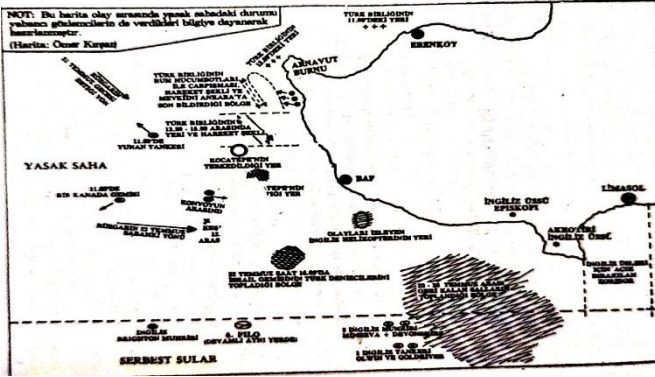
Ekler: 1. Görseller

Görsel 1. TCG Kocatepe, (URL-1).

Görsel 2. Hava saldırısı sonrasında yanan TCG Kocatepe, (URL-2).

Görsel 3. Harekâtın İkinci Günü TCG Kocatepe'nin Batışıyla Sonuçlanan Harekât (Birand, 1987: 244).

2. Tablolar

Rùtbe	Ad Soyad	Görevi
Deniz Kıdemli Binbaşı	Metin Sùlùş	Çarkçibaşı
Deniz Kıdemli Üsteğmen	Necati Gürkaya	Muhabere Subayı
İkmal Teğmen	Caner Gönyeli	İkmal Subayı
Astsubay Kıdemli Başçavuş	İsmet Yılmaz	Topçu
Astsubay Üstçavuş	Ayhan İncekara	Top Manzume
Astsubay Kıdemli Çavuş	Hasan Diş	Top Manzume
Astsubay Çavuş	Cemil Akın	Torpedo
Astsubay Üstçavuş	Orhan Durusoy	Çark
Astsubay Kıdemli Çavuş	Erhan Yıldırım	Çark
Astsubay Çavuş	Yahya Bakır	Çark
Astsubay Başçavuş	İsmet Dülgeroğlu	Kazan
Astsubay Çavuş	Adnan Mavidemir	Kazan
Astsubay Çavuş	Nuri Urun	Kazan
Astsubay Üstçavuş	Mehmet Kurt	Elektrik
Astsubay Çavuş	Nadir Güneş	Yara Savunma
Astsubay Kıdemli Başçavuş	Temel Şimşir	İkmal
Astsubay Çavuş	Mehmet Çetin	Teknisyen
74-1 3585	İbrahim Koçak	Topçu
74-1 4589	Kenan Nazlı	Topçu
74-1 4091	Naim Özkan	Torpedo
74-1 6494	Osman Velet	Radar
74-1 6645	Abdullah Yılmaz	Çarkçı
74-1 6778	Hayati Sezer	Çarkçı
74-1 5044	Uğur Tatlı	Çarkçı
74-1 163	Hasan Bayraktar	Fırıncı
74-1 6835	Mevlüt Ergüven	Aşçı
74-1 3367	Kadir Toraman	Vardabandıra
73-3 6494	İbrahim Parlar	Topçu
73-3 2018	Mustafa Aydın	Torpedo
73-3 3187	Rahim Tepebaş	Porsun
73-3 3986	Zafer Baydar	Radar

73-3 1384	Tamer Seyhan	Çarkçı
73-3 5098	Bektaş Kocakafa	Topçu
73-3 6172	Ali Türkmen	Torpedo
73-3 3426	Yusuf Cansevdi	Serdmen
73-3 992	Mehmet Cihan	Vardabandıra
73-2 5347	Recep Balcı	Topçu
73-2 5675	Hasan Sönmez	Topçu
73-2 5720	O. Nuri Ocak	Topçu
73-2 5427	A. Nihat Gereade	Manzume
73-2 3256	Uğur ztop	Radar
73-2 5085	Mehmet Bozkurt	Çarkçı
73-2 1018	Hasan zdemir	Kazancı
73-2 3027	Cemal Yılmazsoy	Telsizci
73-2 2593	Naci Kamış	Yara Savunma
73-2 1941	Koray Muhar	Elektrik
73-2 5975	Gaffar Kaynar	Topçu
73-1 5069	. Faruk Ercan	Manzume
73-1 4146	Ahmet Uğur	Torpedo
73-1 3448	Kenan Cansel	Kazancı
73-1 279	Süleyman Tekin	Vardabandıra
73-1 332	Asım zdemir	Vardabandıra
73-1 5440	Halil Kalafatoğlu	Serdmen
73-1 3052	Osman Çetiner	Elektrikçi

Tablo 1. TCG Kocatepe Őehitleri (Bakkalbaşıoğlu, 2020: 595-596)

Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" erevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu alışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu alışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Yazar tarafından çalışmayla ilgili herhangi bir destek veya teşekkür beyanında bulunulmamıştır.

ıkar atışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar atışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu makale Emre Ahmet Korkmaz'ın *Kıbrıs Barış Harektinde Türk Donanmasının Rolü* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı: Makalenin hazırlık ve yazımında her iki yazarın eşit katkı oranı bulunmaktadır. Birinci yazar makale konusunun belirlenerek makalenin plan ve kurgusunun oluşturulmasına ve yöntemin belirlenmesine; ikinci yazar ise bunlara bağlı olarak incelemenin yapılmasına katkı sağlamıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: No statement of support or acknowledgement was made by the author regarding the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author's Note: This article was produced from Emre Ahmet Korkmaz's master's thesis titled "The Role of the Turkish Navy in the Cyprus Peace Operation".

Author Contributions: Both authors have an equal contribution rate in the preparation and writing of the article. The first author decided to determine the subject and the method of the article, to create the plan and fiction of the article; the second author contributed to the research in relation to these.